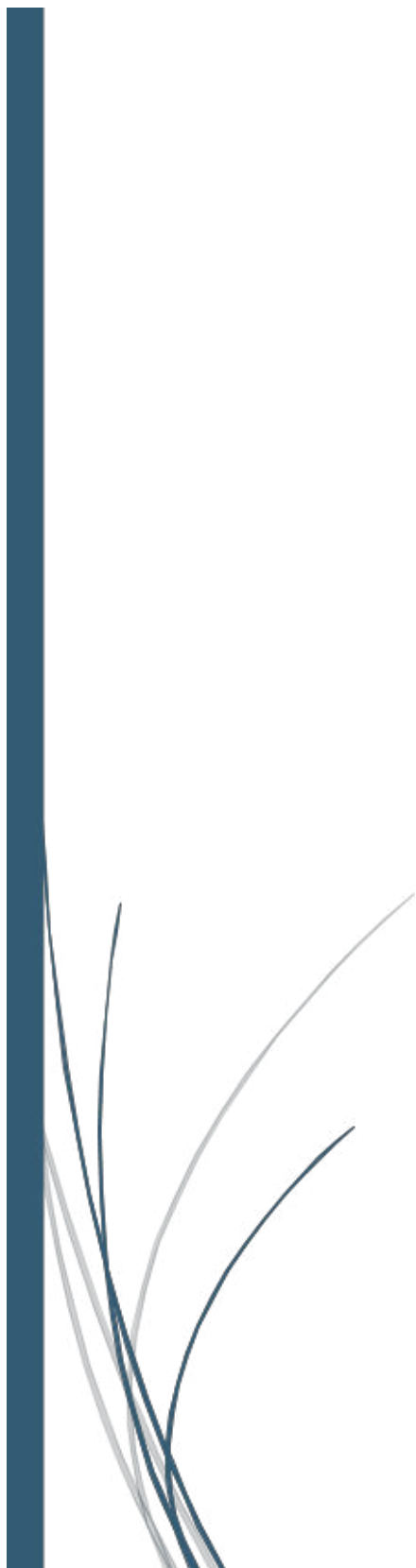

PODRĘCZNIK UCZESTNIKA

MODUŁ: KOMUNIKACJA
I ROZWIĄZYWANIE KONFLIKTÓW

TEMAT 1: RODZAJE KOMUNIKACJI

CZAS SESJI: 120 MINUT

SPIS TREŚCI

- I. Teoretyczny koncept**

- II. Komunikacja werbalna**
  - a. Komunikacja ustna**

  - b. Komunikacja pisemna**

- III. Komunikacja niewerbalna**
  - a. Odległości strefowe**

  - b. Techniki badające ludzkie zachowanie**

  - c. Rodzaje komunikacji niewerbalnej**

I. Teoretyczny koncept

W tym module powiemy o różnych rodzajach komunikacji: “Komunikacja werbalna”, “Komunikacja niewerbalna”, “Komunikacja pisemna”, “Komunikacja asertywna” i “Aktywne słuchanie”.

Zaczynamy od definicji, czym jest komunikacja i elementy, które ją tworzą.

Komunikacja jest procesem, w którym dzielimy się informacjami i budujemy relacje społeczne z innymi ludźmi. Dzięki komunikacji możemy dzielić się zarówno informacjami, jak i uczuciami, pomysłami, wiedzą i doświadczeniem.

W związku z tym komunikat zawiera następujące elementy:

- Nadawca: to osoba, która inicjuje komunikację poprzez wysłanie wiadomości za pomocą znaków komunikacyjnych i kodowanie wiadomości dla odbiorcy.
- Odbiorca: oznacza osobę, która otrzymuje i interpretuje wiadomość poprzez odszyfrowanie znaków otrzymanej wiadomości. Po interpretacji informacji odbiorca może zareagować zajmując pozycję emitenta poprzez rozwój działań komunikacyjnych.
- Kod: Składa się ze znaków używanych do przekazania wiadomości. Może to być zarówno werbalne, jak i niewerbalne.
- Wiadomość: Odnosi się do przekazywanej treści, może to być informacja, pomysł, opinia lub uczucie. Składa się z symboli, kodów językowych, obrazów rozpoznawanych zarówno przez nadawcę, jak i odbiorcę.
- Kanał komunikacyjny: środek, za pomocą którego wysyłana jest wiadomość między nadawcą a odbiorcą, przykłady: powietrze, telefon, e-mail, WhatsApp.
- Kontekst: okoliczności, w których rozwija się akcja komunikacyjna, które mogą wpływać zarówno na wysyłanie, jak i odbieranie wiadomości.
- Informacja zwrotna: Jest to akcja wysyłania i odbierania wiadomości w sposób ciągły między stronami.

Rodzaje

komunikacji:

- Komunikacja werbalna: Komunikacja, w której używamy zarówno słów pisemnych, jak i ustnych pomiędzy dwoma lub większą liczbą rozmówców w celu przekazania informacji, uczuć, pomysłów lub opinii. W ramach komunikacji werbalnej możemy zdefiniować komunikację ustną i pisemną.
- Komunikacja niewerbalna: nie używa znaków językowych, używa języka ciała, ale może uzupełniać komunikację werbalną.
- Asertywna komunikacja: przekazywanie jasnego i prostego komunikatu o tym, co czujemy, myślimy lub czego chcemy.
- Aktywne słuchanie: słyszenie w pełni tego, co emitent stara się komunikować, nie tylko zwracając uwagę na słowa, ale też uczucia, pomysły lub myśli, które dostarczają tego, co stara się przekazać.

II. Komunikacja werbalna

Komunikacja werbalna to rodzaj komunikacji, w której to, co przekazujemy (wiadomość), odbywa się ustnie za pomocą słów. Emitent wyraża te słowa, uczucia, opinie, idee lub myśli w modlitwach, debatach, wystawach lub dialogach. Komunikacja werbalna jest wykorzystywana przy użyciu różnych dźwięków i słów do przekazania określonego komunikatu. Są to środki, za pomocą których możemy wyrażać ważne idee, koncepcje lub pragnienia w procesie nauczania i uczenia się. Niektóre z zastosowań komunikacji werbalnej to, pozwolenie wyrażenia nam wrażeń i emocji, takich jak nastrój.

Podkreśla myśli, które wyrażamy za pomocą gestów, skupia komunikaty werbalne w taki sposób, aby można je było interpretować i regulować komunikację w rozmowach.

Niektóre ważne cechy komunikacji werbalnej polegają na tym, że reguluje ona proces komunikacji poprzez rozszerzenie lub zmniejszenie przekazu, może być modyfikowana w zależności od kultury, jest ograniczona w czasie i może być niespójna, a jej składnia jest skomplikowana i różnorodna.

W komunikacji werbalnej możemy znaleźć dwa rodzaje komunikacji: ustną i pisemną.

d. Komunikacja ustna

Ludzie, w przeciwieństwie do zwierząt, mają zdolność wyrażania siebie za pomocą słowa. W dzisiejszym społeczeństwie wymagany jest wysoki poziom opanowania zarówno komunikacji ustnej, jak i pisemnej, tak aby ci, którzy nie potrafią wyrazić się jasno, konsekwentnie zmniejszali swoje oczekiwania zawodowe i społeczne. Komunikacja ustna jest przekazywana przez kanał słuchowy, który jest najczęstszą formą ekspresji człowieka. Jeśli chcemy, aby nasze przemówienie zostało zrozumiane przez naszych partnerów w prosty sposób, musimy wziąć pod uwagę kilka zasad:

- **Definicja:** Musimy krótko przedstawić powód naszej prezentacji, zanim zaczniemy ją realizować, powody, które skłoniły nas do interwencji itp.
- **Struktura:** Musimy upewnić się, że przekaz, który będziemy przekazywać, jest uporządkowany i spójny w etapach.

- **Podkreślenie:** Musimy chwalić te słowa lub zdania, które wzmacniają przekaz, w tym celu możemy podnieść ton głosu nieco bardziej lub zrobić małe przerwy.
- **Powtórz** – konieczne jest podkreślenie i powtórzenie wszystkich słów i zwrotów, które pomogą nam przykuć uwagę naszego rozmówcy, a tym samym ułatwią zrozumienie naszego przekazu.
- **Prostota:** Postaramy się przedstawić nasze pomysły w sposób jasny i prosty, używając słownictwa, które jest najłatwiej dostępne dla naszego rozmówcy.

Oprócz powyższych zasad, musimy starać się kształtować przekaz, który przekazujemy, poprzez następujące cechy:

- **Jasność:** musimy unikać technicznych określeń, które mogą utrudniać rozmówcy zrozumienie, dlatego musimy używać krótkich zdań i akapitów.
- **Szybkość:** Musimy skupić się na omawianym temacie.
- **Uprzejmość:** Musimy przedstawić się przed rozmową, zachować pozytywne nastawienie podczas wystawy itp.
- **Bliskość:** Musimy używać określeń pierwszoosobowych, a tym samym unikać bezosobowego traktowania odbiorcy.

Jest to przekazywanie wiadomości między dwiema lub więcej osobami, które używają języka jako kodu i głosu jako nośnika. Jednak dzisiaj, ze względu na postęp techniki, komunikacji ustnej mogą być transmitowane przez telefon, WhatsApp audio, rozmowy wideo i inne.

Cechy komunikacji ustnej:

- **Naturalna wydajność:** zdolność komunikacyjna człowieka jest naturalna, ponieważ istnieją ubytki komunikacyjne i mięśnie zaangażowane w przeprowadzenie modulacji.
- **Dwukierunkowość:** Komunikacja ustna wymaga zarówno nadajnika, jak i odbiornika, którzy zmieniają role.
- **Momentum:** Dzięki jego trwaniu, możemy wprowadzać poprawki w przekazywaniu wiadomości oraz udzielać dodatkowych wyjaśnień, które pozwolą na poprawną kompresję.
- **Różnorodność:** nawet w jednym kraju istnieją różne sposoby mówienia. Dlatego komunikacja ustna ukazuje różnorodność językową, społeczną, a nawet geograficzną.
- **Proksemiczność i mowa ciała:** bliskość między partnerami, gestykulacja, a nawet spojrzenie mogą towarzyszyć ustnemu przekazywaniu wiadomości.

Rodzaje komunikacji ustnej:

- **Spontaniczny:** Ten rodzaj komunikacji jest nieformalny, wyraża codzienne sytuacje poprzez komunikację. To sprawa osobista, dzielenie się uczuciami, poglądami i sytuacjami. Jeśli nie jest to zrobione w zaplanowany sposób, czasami może wydawać się nieuporządkowane.
- **Planowane:** Komunikacja, która obejmuje wstępnie zdefiniowane tematy, a także modele, które pomagają utrzymać komunikację na poziomie. Możemy znaleźć sposób, w jaki pojedynczy emitent zwraca się do odbiorców (przemówienia) i wielokierunkowy, w którym wielu emitentów zwraca się do odbiorców (debaty).

Zalety i wady komunikacji werbalnej:

ZALETY	WADY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Relacje międzyludzkie. 2. Szybka i spontaniczna informacja zwrotna. 3. Nie jest sztywna. 4. Skuteczna w rozwiązywaniu nagłych problemów. 5. Generuje przyjemność i dobre samopoczucie.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przelotność. 2. Nieporozumienia

e. Komunikacja pisemna

Jest to transmisja wiadomości, w której zarówno nadawca, jak i odbiorca mają taką samą wiedzę o używanym kodzie, dzięki czemu komunikacja staje się skuteczna. Komunikacja, w której nadawca pisze, a odbiorca czyta, odbywa się za pośrednictwem fizycznych nośników: papieru, tabletu, smartfona, komputera...

Cechy komunikacji pisemnej:

- **Niezsynchronizowane:** wiadomość nie zostanie odebrana natychmiast.
- **Trwałe:** wydrukowane.

- **Zasady respektowania:** gramatyka lub ortografia.
- **Odległość nie jest przeszkodą:** komunikacja twarzą w twarz nie jest wymagana.
- **Zaplanowane komunikaty:** wiadomość musi być spójna.

Rodzaje komunikacji pisemnej:

- **Książki:** papierowe arkusze drukowane lub odręczne, połączone pierścieniami lub okładkami, po jednej stronie.
- **Listy:** Zwykle krótsze niż książka, są wysyłane przez nadawcę do odbiorcy z kopertą i znaczkiem pocztowym z adresem obu.
- **E-mail:** Podobnie jak list, ale bez nadmiaru lub pieczęci, jest wysyłany przez Internet na adres e-mail.
- **Broszury:** Krótkie pisanie zawierające ważne informacje na dany temat.

Zalety i wady komunikacji pisemnej:

ZALETY	WADY
1. Ułatwia organizację. 2. Skłania do refleksji. 3. Zmniejsza zniekształcenia.	1. Język niewerbalny. 2. Nie jest interpretowana. Brak informacji zwrotnej. 3. Potrzeba więcej czasu.

III. Komunikacja niewerbalna

Odnosi się do komunikacji, która nie używa języka jako narzędzia do wyrażania siebie. Komunikacja niewerbalna jest związana z gestami, dźwiękami i innymi para lingwistycznymi elementami, które często wspierają język, aby go łączyć i kierować. Możemy wysłać wiadomość, która jest sprzeczna z tym, co wyrażamy słowami w sposób niewerbalny.

Ten rodzaj komunikacji jest związany z inteligencją emocjonalną. Komunikacja niewerbalna jest tą, której nie obchodzi to, co mówimy, ale to, jak to mówimy. Eksperci twierdzą, że 80 % tego, co komunikujemy, pochodzi z mowy ciała. Gesty powinny być analizowane w kontekście, w którym się pojawiają. Musimy pamiętać, że każdy gest odnosi się do części zdania, a komunikacja gestami, w przeciwieństwie do języka mówionego, zawsze mówi prawdę o uczuciach i postawach tych, którzy je tworzą. Wynika to z badań liczbowych, które pokazują, że sygnały niewerbalne mają pięć razy większy wpływ niż sygnały słowne. Gesty stają się coraz bardziej wyrafinowane i mniej oczywiste z wiekiem, co utrudnia interpretację gestów osoby starszej od gestów osoby młodej. Niektóre przykłady, za pomocą których wyrażamy idee lub uczucia poprzez komunikację niewerbalną, to:

RĘCE: Komunikacja, którą wykonujemy poprzez ręce, jest powszechnie wykorzystywana przez ludzi i chociaż każda kultura ma swoje ruchy, istnieją pewne uniwersalne.

Paul Ekman

Jednym z tych najsilniejszych i mniej rzucających się w oczy ruchów jest dłoń. Istnieją trzy główne pozycje:

- Dłonie skierowane do góry: jest to niegroźny gest, który wskazuje uległość.
- Dłonie skierowane w dół: jest to gest, który pokazuje, że dana osoba zdobywa władzę.
- Zamknięte dłonie pokazujące palcem: jest to jeden z gestów, który może najbardziej oburzać rozmówcę, zwłaszcza jeśli podąża za rytmem słów.
- Dłonie na zewnątrz to gest związany z uczciwością i prawdą.

Przykładanie rąk podczas rozmowy wiele mówi o osobie prowadzącej rozmowę, np. zagnieżdżenie palców jest równoznaczne z gestem frustracji, im wyżej ręka, tym bardziej negatywne nastawienie rozmówcy.

Jeśli podczas rozmowy osoba pokazuje palce z jednej ręki podparte nad drugą, tworząc łuk, świadczy to o dużej pewności siebie, wyższości i znajomości omawianego tematu. W przeciwności do położenia rąk na biodrze, co jest bardzo agresywnym gestem.

Na przykład uścisk dłoni jest zwykłym zachodnim gestem, jeśli chodzi o powitanie lub pożegnanie. Są uległe, dominujące i te, które uczą zaufania i równości. Na przykład, domena jest przenoszona, gdy trzymasz rękę w dół i podejmujesz inicjatywę podczas powitania. Możemy zaobserwować odwrotną sytuację, kiedy osoba wyciąga rękę dłońią do góry, co oznacza, że władza jest przekazywana drugiej osobie.

OCZY: Ludzie komunikują się również przez oczy. Reakcja na spojrzenie jest wrodzona u ludzi i jest taka sama, jak u zwierząt.

Na przykład:

- Utrwalone spojrzenie: Człowiek przed tym spojrzeniem pozbawia go wzroku, gdy czuje się zagrożony.
- Mruganie: wyraża współudział lub współczucie.

RAMIONA: Ruch podnoszenia ramion wyraża wątpliwości lub niewiedzę na temat.

GŁOWA: Ruch głowy wyraża szereg pomysłów.

- Przesuwanie głowy od góry do dołu: wskazuje, że zgadzasz się z pomysłem.
- Ruchy głowy od lewej do prawej: pokazuje zaprzeczenie, wątpliwości.

BRWI: Ruchy brwi mogą dawać następujące odczucia.

- Podnoszenie brwi: wątpliwości.
- Podniesienie obu brwi: niespodzianka.
- Opuszczenie obu brwi: podejrzliwość.

a. Odległości strefowe

W komunikacji niewerbalnej znajdujemy DYSTANS STREFOWY.

Dla ludzi bardzo ważna jest przestrzeń osobista, podobnie jak jedzenie, według Edwarda Halla, we wszystkich kulturach znajdujemy określoną przestrzeń wokół ciała jako własną. W zależności od sytuacji społecznej, w jakiej się znajdujemy, jesteśmy umiejscowieni w pewnej odległości lub innej odległości od partnera, aby nie był onieśmiałony.

- **Strefa intymna:** (15-35 centymetrów) to odległość, jaką utrzymujemy od osób, które są nam emocjonalnie bliskie. Kiedy spotykamy ludzi z tej odległości, z którymi nie mamy intymnych relacji, postrzegamy ich jako wroga nastawionych.
- **Strefa osobista:** (Między 45 i 120 centymetrów) Zachowujemy tę odległość podczas pracy lub podczas spotkań towarzyskich.
- **Strefa społeczna:** (Między 1,20 i 3,5 metra) Przestrzeń tę zachowujemy z osobami z nieznanymi.

Sposób, w jaki siedzimy przed biurkiem, jest również sposobem komunikacji. Mark Knapp odkrył, że istnieje ogólna formuła dotycząca pozycji siedzącej.

Różnica czterech podstawowych pozycji:

- **Pozycja kątowna:** używana przez osoby prowadzące przyjazne rozmowy, umożliwia nieograniczony kontakt wzrokowy i ułatwia obserwację gestów obojga.
- **Stanowisko współpracy:** przez ludzi, którzy wykonują jakąś pracę razem, z tej strategicznej pozycji należy wziąć pod uwagę to, co jest powiedziane.
- **Konkurencyjna pozycja obronna:** Zajęta przez konkurencyjnych ludzi, stół jest wykorzystywany jako bariera, chociaż w większości przypadków jest podawana w sytuacjach wyższego i podrzędnego stosunku. Jeśli próbujesz przekonać jedną ze stron, tego rodzaju pozycja zmniejsza szanse na sukces. Stół jest podzielony na dwie nieświadome połowy, na przykład w procesie, w którym jedna strona widzi postępy drugiej.
- **Niezależne stanowisko:** Wykorzystywana przez ludzi, którzy nie chcą współdziałać ze sobą. Może wskazywać na wrogość, której powinniśmy się wystrzegać, szukając szczerzej rozmowy.

Możemy zatem powiedzieć, że język niewerbalny jest o wiele bardziej złożony niż język ludzki, ponieważ ma o wiele więcej treści niż to, co wyraża dobrowolnie i mimowolnie.

Treści są nie tylko wyższe, ale również bardziej wiarygodne.

b. Techniki badające ludzkie zachowanie

Za pewnymi ruchami kryją się surowe techniki, które szczegółowo badają ludzkie zachowania. Jedną z takich technik jest kineza. Technika ta polega na nagrywaniu ludzi na wideo podczas ich rozmowy, a następnie szczegółowym badaniu i dzieleniu obrazów na mniejsze części zwane "kines" i "kinemas". Jest to dokonanie obserwacji, która istnieje pomiędzy różnymi ruchami i kontekstem w którym się poruszają, poprzez odkrycie ich znaczenia.

Birdwhistell po latach badań wnioskuje, że nie ma uniwersalnych gestów, ale są one nabywane z biegiem lat pod wpływem kultury.

Jak możemy postrzegać komunikację w życiu codziennym? Wysyłane sygnały są wychwytywane przez naszą podświadomość i wywołują reakcję, z której w wielu przypadkach nawet nie zdajemy sobie sprawy.

Birdwhistell wspomina również, że nasz wygląd fizyczny jest nabywany przez ludzi wokół nas. Ta teoria ma swoją logikę, ponieważ dwoje ludzi żyjących razem odbija się na swoim ciele.

Albert Scheffen doszedł do wniosku, że ludzie naśladują fizyczne postawy innych. Kolejną cechą, która sprawia, że ludzie dzielą tę samą pozycję, jest to, że jeden z nich chce być w jakiś sposób podobny do drugiego.

c. Rodzaje komunikacji niewerbalnej

Kinezyka: Odnosi się do gestów ciała i spojrzeń. Przykład: podnoszenie brwi, prowadzenie oka, kształtowanie ciała.

Proksemika: odnosi się do różnych odległości, które jedna osoba może utrzymywać w stosunku do drugiej. Odległość intymna, dystans osobisty, dystans społeczny, dystans publiczny.

Para lingwistyka: Ten rodzaj komunikacji jest powiązany z językiem mówionym, z nie semantycznymi aspektami języka, ale także z kojarzeniem uczuć jest to włączone do komunikacji niewerbalnej. Kiedy mówimy o tego rodzaju komunikacji, odnosimy się do: *tonu głosu, rytmu, głośności, wyciszenia, dzwonienia*.

Chronemika: Komunikacja ta odnosi się do sposobu, w jaki organizujemy i wykorzystujemy czas w komunikacji. Ten rodzaj komunikacji różni się w zależności od kultury.

Rodzaje chronemicznej komunikacji:

- Konceptualny: odnosi się do znaczenia przypisanego czasowi. Przykład: aktualność.
- Spółeczny: odnosi się do naszej koncepcji czasu i odnosi się do naszego środowiska społecznego, np.: podróży, rozmów telefonicznych.
- Interaktywny: odnosi się do trwałości znaków, z którymi się komunikujemy. Przykład: najdłuższy lub najkrótszy czas powitania lub pożegnania.

Zalety i wady komunikacji niewerbalnej:

ZALETY	WADY
1. Wzmocnienie komunikacji werbalnej. 2. Rozwiązywanie nieporozumień między nadawcą a odbiorcą. 3. Ułatwia przekazywanie emocji.	1. Czasami może nie zgadzać się z językiem mówionym. 2. Ekspresja gestykulacyjna może powodować nieporozumienie. 3. Komunikacja zwykle nieświadoma.